

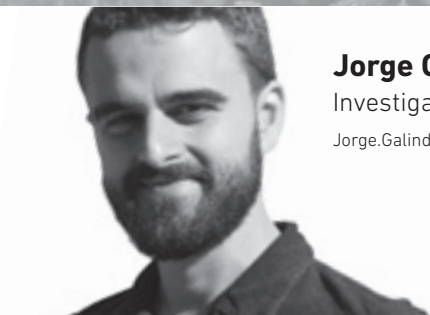
connexions

Dualitat laboral: la socialdemocràcia davant la precarietat

vista prèvia >

Una de les principals funcions de tot partit polític és intentar canalitzar institucionalment els conflictes socials dels col·lectius que representen. El problema apareix quan dins del seu electorat potencial hi ha interessos enfrontats. Una situació difícil de resoldre a curt termini, com mostra la tensió que viu la socialdemocràcia entre les necessitats dels *insiders* i dels *outsiders*.

Jorge Galindo

Investigador del departament de Sociologia de la Universitat de Genèva

Jorge.Galindo@unige.ch

«El capitalisme és un sistema en el qual els treballadors competeixen entre si tret que estiguin organitzats com a classe».

Adam Przeworski
Capitalism and Social Democracy

Durant l'últim segle, la socialdemocràcia ha estat la resposta més efectiva a aquest «tret que» que cita Adam Przeworski (1940). L'estat del benestar, la protecció dels empleats, la participació dels sindicats en la vida econòmica i política europea: tot va florir sota el paraigua roig dels partits de centreesquerra. El seu treball ha estat el de teixir aliances entre persones amb interessos oposats, i no solament per la naturalesa de l'economia de mercat lliure, sinó també pels molts altres *cleavages* que travessen tota societat: religió, nació, preferències d'ordre social... No obstant, darrerament aquesta tasca s'ha tornat més difícil. Les raons són moltes, però n'hi ha una que sobresurt, sobretot, en el sud d'Europa: el desbocat creixement de la precarietat.

El camí cap a la situació actual ha estat tan ardu per al centreesque-

rra com, en certa mesura, difícil d'esquivar. La regulació laboral que limita l'acomiadament ha consolidat una classe de treballadors estables poc disposats a renunciar als seus drets, mentre que l'avenç tecnològic i la integració econòmica obligaven els països a deixar espai per a la flexibilitat en forma de contractes no estàndard. Avui, els que pateixen la precarietat sistemàtica es veuen gairebé sense eines per a millorar la seva situació social i econòmica. A més, la relació tant d'uns treballadors com dels altres amb el projecte socialdemòcrata s'ha desdibuixat, en tant que els interessos de diversos grups —no solament estables i precaris, sinó també formats i no formats, joves i grans— semblen separar-se cada vegada més. Però aquest no és un procés inevitable, i és tasca de la socialdemocràcia buscar l'espai per a configurar noves coalicions on igualtat i creixement no siguin objectius oposats, sinó comuns.

Com hem arribat fins aquí: globalització, tecnologia i ajustaments

La integració de mercats s'ha revelat com un fenomen gairebé impar-

ble. El 17 de febrer de 1986 es va signar l'Acta Única Europea. La major reforma feta al Tractat de Roma des de la seva signatura el 1957 portava al Mercat Únic, culminat el 1992 primer i finalment el 1998 amb la Unió Monetària. Aquest procés d'unificació no només incrementava la mobilitat del factor treball, sinó sobretot de productes i serveis. Empreses de tots els països membres ara es veien obligades a ser més i més competitives, a reajustar les seves estructures i les seves plantilles. Com a conseqüència, es va incrementar la demanda de flexibilitat, de poder disposar de les condicions laborals, salarials, de contractació i acomiadament.

L'avenç tecnològic ha demostrat un ímpetu encara més gran de la globalització econòmica. Joseph Schumpeter (1883-1950) ho va anomenar destrucció creativa: la necessària, segons l'economista austríac, desaparició d'estructures productives que alliberessin la inversió per a dirigir-se a nínxols més eficients i demandats. Els canvis tant en la demanda com en la forma de cobrir-la a través de nous formats de producció s'han accelerat, fent que el capital

Les reformes d'entre 1983 i 2003 flexibilitzen les contractacions del mercat laboral europeu, el segmenten i creen una dualitat entre insiders i outsiders, entre estables i precaris

demani, de nou, més flexibilitat per posar al dia el seu factor treball.

Aquest procés no s'ha produït de manera uniforme: les economies europees han patit una terciarització comuna a gairebé qualsevol país desenvolupat, desplaçant activitat econòmica des de la indústria cap als serveis. La naturalesa de les empreses i de les ocupacions en el sector terciari fa que la relació laboral sigui menys estable, i la sindicalització, més difícil. De nou, l'empresariat troba aquí una palanca per demanar una major flexibilitat.

Tot i constituir el Mercat Únic, els països europeus han afrontat de manera força diferent aquests reptes comuns. No solament l'estructura productiva de cada un d'ells és diferent dels altres, sinó també les institucions que regulen el mercat laboral i protegeixen els treballadors del risc al qual s'exposen davant un potencial període d'atur. Entre els anys 1960 i 1970, la immensa majoria d'estats continentals van introduir significatives regulacions per dificultar l'acomiadament —i fer, per tant, menys àgil la contractació. Aquest fet va ser tant una reacció a les demandes dels

sindicats amb creixent poder, com una resposta governamental —poc efectiva, d'altra banda— a l'augment generalitzat de l'atur després de la crisi de 1973.

Però no tots els països van incrementar per igual els costos de l'acomiadament. En un extrem, les economies del sud d'Europa van judicialitzar gairebé tot el procés de destitució, marcant restriccions prou fortes als acomiadaments procedents —només admissibles pràcticament com a sanció disciplinària— i altes indemnitzacions o fins i tot readmissió en cas d'improcedència. Portugal es troba al capdavant d'aquest grup, seguit de prop per l'Estat espanyol, Itàlia —on la readmissió era gairebé obligatòria davant d'una situació d'acomiadament improcedent en molts sectors— i Grècia. A l'altre costat de l'espectre, llocs com Dinamarca o Suècia van preferir mantenir certa agilitat en la rotació laboral per a les empreses. En el seu lloc, van apostar —sobretot en la dècada dels vuitanta i principis de la dels noranta— per construir «matalassos» amplis i tous per als desocupats en forma de subsidis de gran cobertura i formació a la carta.

Quan la necessitat de més flexibilitat va trucar a les portes de les empreses pels motius enumerats, el segon grup de països ho tenia relativament més senzill per oferir-ne a canvi de mantenir o ampliar la xarxa de seguretat. La mesura socialdemòcrata per defecte era clara. Però allà on la protecció per acomiadament era més rígida i la despesa per aturat menor, els treballadors es negaven amb més rotunditat a acomiadar-se de la seva cuirassa legal. Com a conseqüència, el centreesquerra s'enfrontava a un dilema del qual no podia escapar indemne: l'ajustament era inevitable si no desitjava perdre les classes mitjanes, fent cas a Przeworski —i a tants altres abans d'ell— en la necessitat de mantenir una coalició més enllà del cor de la classe obrera. Calia oferir algun tipus de concessió al capital perquè l'alternativa de tancar-se en banda era totalment inviable en una economia globalitzada. Tot i així, no pocs van intentar un moviment proteccionista: François Mitterrand (1916-1996) a l'Estat francès, Georgios Papandreu (1888-1968) a Grècia, els revolucionaris a Portugal, Felipe González (1942) a l'Estat espanyol... la primera temptació era renacionalitzar, prote-

És molt més car acomiadar treballadors indefinits i, per tant, són els precaris els qui carreguen amb qualsevol reajustament de plantilla encara que siguin més productius

gir, estimular el consum intern. Però tots, sense excepció, van haver de renunciar, fer mitja volta i afrontar la necessitat de mantenir la centralitat. Aquest va ser el primer dilema per a la socialdemocràcia: el de no perdre els seus votants centrals, la classe treballadora, sense espantar les classes mitjanes. Però els primers no ho posarien gens fàcil.

Quatre factors van reforçar la seva posició. Primer, en aquestes economies el model de llar predominant era el de *male breadwinner*: cap de família, home, que «guanyava el pa» per a tots els altres, tenint taxes d'ocupació considerablement baixes. Segon, la taxa d'afiliació sindical era relativament baixa, composta principalment per aquests caps de família, deixant els nous treballadors —joves, dones i immigrants— fora del joc polític. Tercer, en tant que més febles, els sindicats depenien en major grau de la judicialització per a mantenir el seu poc poder i control sobre el procés laboral.¹ I quart, l'existència de fortes regulacions al mercat de productes i serveis es complemen-

tava amb les de l'àmbit laboral. Mentre aquells països amb una estratègia de creixement centrada en la competència i l'exportació —com Dinamarca— necessitaven estructures empresarials àgils i dinàmiques que no es podien permetre regulacions rígides, allà on la ruta escollida va consistir a fomentar el consum intern i la indústria nacional posant barreres a la importació, aguantaven millor els mercats regulats:² mentre els sindicats demanaven algun tipus de protecció, per als empresaris era més barat pagar una indemnització per cada acomiadament, si aquests eren poc freqüents, que aportar una gran suma a una caixa comuna que cobris la pèrdua d'ingressos dels aturats, com succeïa en el primer tipus de països.

Quan finalment els mercats de productes es van començar a desregular als anys vuitanta i noranta, i les barreres es van anar desmuntant, els treballadors estables, els *insiders* com se'ls anomena en la literatura, tenien massa en joc com per permetre una reducció generalitzada

dels costos d'acomiadament. A més, la majoria d'empresaris, particularment al sud d'Europa, no estaven disposats a pagar una xarxa de seguretat que substituís, amb transferències i formació, la seguretat prestada per les barreres legals. Finalment, cal no oblidar que el precariat no era una realitat, ni tan sols en perspectiva: senzillament no existia sinó una demanda, un desig d'obtenir feina, però no un debat sobre la seva qualitat. Als sindicats europeus els preocupava molt més l'«estabilitat en l'ocupació», atès que entenien que carreres laborals més accidentades significarien una menor fidelitat cap a ells. Però en realitat només hi havia un acord possible: traslladar els costos de la flexibilitat demanada pel capital als futurs treballadors.

La porta a la precarietat es va obrir de diverses maneres: descausalització de facto de l'ocupació temporal —preponderant a l'Estat espanyol, Portugal i Polònia—; generalització de la figura del fals autònom combinada amb certa tolerància cap al mercat negre o «gris» —com a Itàlia o a Grècia; creació de llocs de treball amb drets i salaris reduïts —els famosos *minijobs* alemanys. Però el

1 EMMENGER, *The Power to Dismiss: Trade Unions and the Regulation of Job Security in Western Europe*.

2 ALTAMIRANO, RUEDA i WIBBELS, «The Origins Of Dualism».

Els insiders mantenen un interès fort en el fet que la regulació laboral es mantingui elevada perquè constitueix la seva última barrera contra el risc que comporta la desocupació

resultat era sempre el mateix. Entre el 1983 (Estat espanyol) i el 2003 (Alemanya) la majoria de l'Europa continental va aprovar algun tipus de reforma laboral que permetia als empresaris una major flexibilitat amb alguns tipus de contractacions, però no amb tots. Com a conseqüència, l'estructura del mercat laboral va passar a estar marcada per una forta segmentació, una dualitat entre *insiders* i *outsiders*, entre estables i precaris. Aquest tipus de mesures van ser aprovades tant per partits socialdemòcrates com conservadors, la qual cosa demostra que l'oposició a la desregulació total suposava una amenaça tant per a l'esquerra com per a la dreta. Però van ser els primers qui es van endur el cop més fort, atès que es plantava una llavor de divisió irrevocable a la base de votants fonamental i irrenunciable: la classe treballadora.

Un nou equilibri, un nou dilema

Des del moment en què el col·lectiu d'empleats d'un país s'ha dividit entre estables i precaris, una nova dimensió de desigualtat s'ha afegit a les existents, i s'ha mantingut des d'aleshores. Els treballadors amb

un contracte fix disposen d'un major aïllament davant de les inclemències d'un mercat laboral flexible. Com a conseqüència, les seves feines solen durar més, tenen taxes de sindicalització més altes i, per tant, les seves condicions laborals tendeixen a ser força més generoses que les de la resta. Els salaris també són més elevats fins i tot en llocs de treball similars. El clímax d'aquesta nova desigualtat es dona a la part baixa del cicle econòmic, quan senzillament és molt més car acomiadar treballadors indefinits i per tant, són els precaris els qui carreguen desproporcionadament amb qualsevol reajustament de plantilla encara que siguin més productius. En resum, la varietat de modalitats contractuals crea treballadors de primera i de segona classe.

El nou dilema que aquesta divisió planteja a la socialdemocràcia ha estat exposat de manera clara als treballs de David Rueda (1971).³ Per Rueda, mentre els *insiders* mantenen

---

3 RUEDA, «Insider-outsider politics in industrialized democracies: the challenge to social democratic parties» i RUEDA, *Social Democracy Inside Out: Partisanship and Labor Market Policy in Advanced Industrialized Democracies*.

un interès fort en el fet que la regulació laboral es mantingui elevada perquè constitueix la seva última barrera contra el risc que comporta la desocupació, els *outsiders* prefereixen que la política laboral se centri en la despesa per als aturats en forma de formació o de transferències i no tenen gaire en compte la regulació contra l'acomiadament, potser intuït que suposa una barreja a la rotació en el mercat laboral, cosa que els fa més difícil l'accés a millors llocs. Com a conseqüència d'aquesta dicotomia de preferències, els partits de centreesquerra s'enfronten a una disjuntiva: atendre els desitjos del precariat, desitjós d'una major despesa —que lògicament revertiria en impostos per a empresaris i *insiders*— o mantenir-se per contra pròxims als treballadors estables, defensant la regulació aferrissadament.⁴

El model de Rueda està necessàriament estilitzat per mantenir constants totes les altres variables que poden afectar, i de fet afecten, els individus. Aquesta simplificació és necessària per entendre i reconèixer

---

4 LINDVALL i RUEDA, «The insider-outsider dilemma».

Els outsiders prefereixen que la política laboral se centri en la despesa per als aturats en forma de formació o transferències i no tenen gaire en compte la regulació contra l'acomiadament

que la dualitat té conseqüències polítiques, però a l'hora de concretar aquestes conseqüències en preferències i prendre decisions programàtiques és inevitable tornar a la complexitat. Dit d'una altra manera, la nova desigualtat és diferent, sí, però està íntimament relacionada amb totes les que ja abans travesaven la classe treballadora: els llocs precaris estan coberts amb més freqüència per joves que per grans, per dones que per homes, per immigrants que per autòctons... els grups poblacionals que més tard es van incorporar al mercat laboral en països amb models de tipus *male breadwinner* i que encara avui segueixen accedint-hi a través de posicions inestables. A més, malgrat que la precarietat arriba a tots els sectors i gairebé a totes les ocupacions, està més estesa en aquelles posicions en les quals la formació necessària no és ni gaire alta ni gaire especialitzada. És entre feines poc qualificades que la temporalitat tendeix a reproduir-se a si mateixa. Per exemple, les persones més formades solen accedir, tard o d'hora, a un contracte indefinit —encara que hagin de passar per una mena de ritual previ format per un rosari de treballs

precaris— mentre que és més probable que les que tenen pocs estudis acabin atrapades en un cercle viciós de precarietat.

Per tot això, la tasca de construcció de consensos de la socialdemocràcia es torna més i més complicada a mesura que passa el temps. Com es mostrarà a continuació, el centre esquerra es troba davant la paradoxa de disposar d'una alternativa més o menys clara, més o menys definida, però aparentment impossible des d'un punt de vista polític. Per seguir amb les paraules del mateix Przeworski, la socialdemocràcia actual no sembla capaç de liderar els votants en la seva travessia per la vall de la transició fins a arribar als alts cims del progrés.

Alternatives polítiques

L'entramat de divisions i subdivisions posa en escac qualsevol partit amb vocació d'armar coalicions reformistes. Les alternatives per posar fi a la dualitat són, essencialment, tres: proteccionisme, liberalització i flexigüretat. La primera opció consisteix a incrementar la protecció per als treballadors precaris o

directament impedir la precarietat per decret. Resultaria difícil defensar aquesta via en una economia encara més globalitzada que la de fa vint o trenta anys, quan la socialdemocràcia europea va renunciar al proteccionisme per primera vegada. Senzillament, la marxa enrere no és una opció pels beneficis que suposa la integració de mercats, especialment per a les classes mitjanes, necessàries per a l'èxit electoral. L'alternativa radicalment oposada al proteccionisme és, lògicament, la liberalització de les relacions laborals, permetent l'acomiadament lliure gairebé sense indemnització, a l'estil nord-americà. Per descomptat, la socialdemocràcia no pot caure en aquesta casella ja que suposaria una renúncia completa al seu principi d'igualtat. La tercera opció implica igualar la protecció per acomiadament dels *insiders* —a la baixa— i dels *outsiders* —a l'alça— fins arribar a un punt òptim de flexibilització, complementant aquesta protecció amb una major despesa en formació i subsidis universals als que busquen una feina. És a dir, protegir el treballador en comptes del lloc de treball. En un món flexisegur, l'individu està protegit al llarg del cycle vital

Els partits de centreesquerra s'enfronten a una disjuntiva: atendre els desitjos del precariat o mantenir-se pròxims als treballadors estables

mentre l'empresa disposa d'espai per a maniobrar davant d'una demanda canviant.

Si el camí és tan obvi, i els altres estan vedats, per què la socialdemocràcia no l'empren amb decisió? Per què mantenir-se en un equilibri polític precari en el qual la dualitat es manté amb prou feines mentre es deixa espai per a la liberalització, parcial o total, del mercat laboral?

La resposta estàndard de la literatura acadèmica, derivada de les tesis de Rueda però defensada també per diversos economistes —per exemple, Juan José Dolado (1955) o Gilles Saint-Paul (1963)—, seria que els *insiders* bloquegen qualsevol possibilitat de reforma mentre són una majoria o mentre, si més no, controlen les palanques on hi ha els agents reformistes, és a dir, els sindicats i els partits socialdemòcrates. El problema amb aquesta tesi és que, per una banda, els partits conservadors tampoc semblen capaços de desfer-se de la dualitat ni tan sols per la via d'una liberalització completa. O sigui que les resistències han de ser més àmplies, o d'un altre tipus, no només un impediment per a la

socialdemocràcia. I de l'altra, s'assumeix necessàriament que els treballadors precaris volen la flexigüretat. Però pot ser que no sigui així.

La complexitat de les preferències

És moment de reprendre la complexa cruïlla de desigualtats per identificar qui i per què pot estar a favor de cada alternativa. Tot i que la lògica establerta per la tesi de Rueda ens portaria a pensar que els *outsiders* s'inclinen per la flexisegüretat, és imprescindible tenir en compte que una reforma d'aquestes característiques exigiria un esforç considerable per part d'un hipotètic govern socialdemòcrata. Es tractaria d'un canvi amb dues parts diferenciades: menys regulació i més despesa. Resulta comprensible que almenys una part significativa del precariat temi que la reforma es quedi a mitges i la part de «següretat» no arribi a desenvolupar-se, llevat que observi un compromís creïble d'increment de despesa.

Ampliant la mateixa lògica elaborada per Rueda, els *insiders* —així com els empresaris— tenen poc interès a finançar una xarxa de protecció de

la qual no gaudiran. Els *outsiders* no poden, lògicament, encarregar-se'n, atesa la seva situació laboral. En ser conscients d'això, i en trobar-se normalment en contextos en els quals la despesa social no està augmentant sinó mantenint-se o fins i tot reduint-se, l'elecció a la qual s'enfronten és entre un futur amb una xarxa de següretat àmplia però amb possibilitats molt incertes de tenir un desenvolupament suficient, i un present en el qual contemplen certa probabilitat d'arribar a un lloc fix en algun moment de la seva carrera. Però si s'observa més detingudament l'heterogeneïtat en les categories d'estables i precaris, el compromís es complica: si, posem per cas, un treballador temporal determinat calcula que la seva probabilitat d'arribar a un contracte fix és relativament substancial i a més sap que no disposa de la formació necessària per mantenir-se competitiu per gaire temps en el mercat laboral, només estarà disposat a canviar la promesa del lloc indefinit per la flexigüretat si aquesta ve amb eines necessàries per tal que millori les seves capacitats i la seva formació. Per contra, qualsevol treballador precari que tingui poques

Les alternatives per posar fi a la dualitat són, essencialment, tres: proteccionisme, liberalització i flexiguretats

esperances d'accedir a un contracte fix posarà tot el seu interès polític en una major redistribució de manera gairebé incondicional, important-li menys el que passi amb la regulació laboral.

Els *insiders* tampoc es lliuren de paradoxes. Un treballador indefinit que tingui un nivell de formació elevat, un bon salari i bones perspectives laborals en tant que disposa d'habilitats demandades per les empreses és molt diferent d'un altre empleat amb el mateix contracte però una educació mitjana, obtinguda fa temps i per tant, relativament obsoleta. Per al segon, les barreres contra l'acomiadament són molt més importants. Per al primer, ho són menys i podria fins i tot arribar a desitjar més mobilitat laboral per tal de millorar les seves probabilitats d'accedir a llocs que potser ara li estan vedats. En canvi, pot ser força menys sensible a la necessitat de contribuir amb impostos sobre el seu salari a un eventual increment en la despesa pública del qual no es beneficiarà. Si a més estem davant d'un perfil no sindicat, és possible que si un treballador fix altament qualificat ha de triar entre flexiguretats i liberalització del mercat

laboral es decanti per la segona opció, mentre que aquell que posseeixi habilitats menys demandades defensarà aferrissadament la protecció contra la desocupació.

La bretxa generacional travessa aquestes divisions, i les reforça. En molts llocs, els partits socialdemòcrates clàssics es troben cada vegada més arraconats cap a les capes d'edat més avançada, majoritàriament retirats de la vida laboral. En principi, una persona retirada no hauria de tenir interessos particulars sobre la regulació de l'acomiadament. Al cap i a la fi, no s'hi veu afectada de manera directa. No és així pel que fa a la despesa pública. Pocs col·lectius són tan sensibles a canvis en la distribució de la despesa com aquells que depenen d'una pensió. En un context de restricció pressupostària com al que s'enfronten la immensa majoria de governs europeus avui dia, un hipotètic augment de la despesa en una partida —per exemple, atur i formació— causaria descens en les altres. Per això, és natural que les persones retirades prefereixin mantenir el pes de la protecció en alguna cosa que no els pugui costar diners.

El moment en el cicle de vida també compta dins les categories laborals. Entre els treballadors estables, aquells que ja tenen una certa experiència laboral dins una mateixa empresa —diguem-ne, mitjana edat cap endavant— també posseeixen un conjunt d'habilitats més allunyat del que el mercat està demanant en aquest moment i, per tant, el seu interès en la regulació laboral serà més gran. Per contra, els precaris amb més edat tenen cada vegada menys esperança d'arribar a un lloc fix. L'exemple paradigmàtic és el dels aturats de llarga durada que s'acosten o passen de la cinquantesena. Per aquest perfil, una millora de la xarxa de seguretat és imperativa i en cap cas es beneficien d'uns costos d'acomiadament elevats, de manera que les seves preferències seran gairebé oposades a les dels seus companys generacionals amb contractes indefinits.

En definitiva, els polítics s'enfronten a una reedició del clàssic problema d'embastar preferències diferents, de lligar interessos de manera que, en el curt termini, se'n deixin alguns de costat per arribar, en el llarg termini, a una satisfacció conjunta.

En un món flexisegur, l'individu està protegit al llarg del cycle vital mentre l'empresa disposa d'espai per a maniobrar davant d'una demanda canviant

Com posar d'acord un pensionista que depèn totalment d'aquesta renda per viure, un jove sense feina que demana formació i transferències per trobar una bona feina, un treballador format que no necessita sinó mobilitat laboral i un altre d'edat avançada que només vol mantenir la seva ocupació fins que li arribi el moment de retirar-se, mentre tem l'augment de la immigració? La qüestió clau és com entomen els partits, i en particular el centreesquerra, aquest repte.

La resposta de la socialdemocràcia

El context actual no podria ser menys favorable per afrontar la dualitat. Per començar, no només la precarietat porta dècades en augment proporcional, sinó en descens absolut per la crisi de natalitat que pateixen la majoria de països europeus. L'envel·liment crònic de la població fa que els precaris siguin cada vegada menys entre els votants a mesura que els pensionistes guanyen pes relatiu. A més, les demandes de flexibilitat per part del capital no fan sinó augmentar a mesura que l'avenç tecnològic es torna més ràpid, les habilitats es tornen obsoletes en menys temps,

la demanda canvia amb més freqüència i les fronteres del comerç s'eixamplen. El context d'austeritat restringeix considerablement l'espai de maniobra per arribar a qualsevol tipus de pacte creïble que no impliqui un descens de la despesa, per no parlar d'un increment. I els fluxos migratoris guanyen atenció mediàtica dia a dia, fet que confronta els treballadors amb l'ombra d'una amenaça que pocs s'atreveixen a conjurar com un mer miratge.

El problema de forjar compromisos es veu agreujat per una crisi institucional que els partits europeus porten temps arrossegant: els organismes intermedis que s'encarregaven d'estructurar les preferències i l'acció política, que tenien com a tasca mantenir la «disciplina» entre les files d'individus amb interessos en principi dispars units per un bé comú, aquests organismes estan quedant-se buits. El partit, el sindicat, la casa del poble, el mitjà de comunicació, la capçalera de diari de referència. La definició i articulació de preferències depèn ara del debat en espais més canviant, més allunyats dels paraigües ideològics tradicionals.

A l'escenari més pessimista possible, tots aquests factors desemboquen a un inevitable «buidatge» del vot socialdemòcrata. En una mena de versió avançada del dilema que defineix Rueda, el centreesquerra seria incapaç d'atendre demandes tan dispars. Així, hauria de triar entre perdre un o diversos col·lectius clau. Com els *outsiders*, particularment els de menor nivell formatiu i d'ingressos, si no és capaç de millorar la redistribució i l'accés a formació útil i eficient.⁵ O els *insiders* amb habilitats específiques properes a l'obsolescència —gairebé tots obrers qualificats, grup històricament clau per al socialisme—, si es decideix per una dràstica reducció dels costos per acomiadament. També podria alienar les classes mitjanes i mitjanes-altes —treballadors qualificats, autònoms i fins i tot empresaris moderats— si en comptes de prendre una ruta liberalitzadora opta per apujar els impostos per cobrir una major despesa pública, o aquests grups i de pas la major part de la població si es torna a intentar un gir proteccionista, com a principis dels anys vuitanta

⁵ MARX, «Labour market risks and political preferences: The case of temporary employment».

Si els interessos de diversos grups estan enfrontats en el present, una sortida possible, si no es vol renunciar a cap d'ells, és trobar punts de trobada en el futur

del segle XX. Des d'aquest punt de vista, el canvi del mercat laboral apareix com un joc de suma zero en el pla electoral, on la millor estratègia és conservar el que es té, tal com tant partits socialdemòcrates han fet i segueixen fent al llarg i ample del continent.

I no obstant això, la flexigüretat no només existeix, sinó que en aquells països que s'apropen més a aquest ideal és moltes vegades el centreesquerra local qui, a través de pactes, ha impulsat o donat suport a les reformes necessàries per arribar-hi. Ben cert és que les condicions estructurals, d'entrada, en unes economies i en altres tenen poc a veure. Però cap equilibri és inevitable, ni immutable. La socialdemocràcia ha construït el seu èxit centenari precisament sobre aquesta premissa.

Si els interessos de diversos grups —de treballadors, en aquest cas— estan enfrontats en el present, una sortida possible, si no es vol renunciar a cap d'ells, és trobar punts de trobada en el futur. Aquí s'obre l'escenari menys pessimista. La dualitat és un equilibri clarament subòptim en què ni estables ni precaris dispo-

sen d'incentius per millorar la seva productivitat a través de l'acumulació de capital humà: els treballadors temporals i aturats, sobretot aquells amb menor qualificació, no esperen sinó un cercle viciós de l'atur a la precarietat i de tornada a l'atur, per al qual formar-se té poc sentit. Menys encara dins empreses que no els ofereixen confiança contractual i, per tant, tampoc no tenen interès per a millorar el seu nivell. Els empleats amb contracte indefinit se senten i saben que són fora de perill de les amenaces, de manera que tampoc tenen gaires incentius per invertir el seu temps a millorar realment les seves capacitats. Això és en certa mesura extensible als sindicats. El capital es deixa portar per l'estructura reguladora, invertint en sectors en els quals el capital humà no és clau. D'aquesta manera, les pèrdues de productivitat se sumen a la ja coneguda desigualtat provocada per la segmentació i la precarietat.

Per contra, un país més productiu i amb una major acumulació de capital humà disposa de salaris més alts i d'una economia més dinàmica, la qual cosa redunda en el benefici de tots a llarg termini, fins i tot *d'insi-*

ders —per als quals el pes relatiu dels impostos sobre el salari es faria menor— i persones retirades —a qui assegura les pensions. A més, una xarxa de següretat universal també cobriria aquells treballadors que actualment gaudeixen d'un contracte fix però el lloc de treball dels quals es pot veure amenaçat en un futur no gaire llunyà: al cap i a la fi, els indefinits també són acomiadats, i molts ho tenen més difícil que la resta per trobar ocupació en tant que les seves habilitats poden haver quedat obsoletes. Finalment, l'alternativa que li queda a qualsevol país disposat a seguir endavant amb la integració econòmica i la dinamització de l'economia però que no vulgui construir un coixí de següretat per als treballadors és, senzillament, la liberalització a l'americana. Aquests són tots els elements que poden utilitzar-se per començar a construir una coalició més àmplia, en grandària i en mires.

Concloent

La dualitat ha passat a ser una característica inherent a la majoria de mercats laborals de l'Europa continental, i amb ella la precarietat

La dualitat és una característica inherent a la majoria de mercats laborals europeus, i amb ella la precarietat s'ha tornat un fenomen impossible de circumval·lidar per als partits socialdemòcrates

s'ha tornat un fenomen impossible de circumval·lar per als partits socialdemòcrates. En un primer cop d'ull, construir una coalició guanyadora sembla una tasca impossible. Altres variables que també trosseguen la classe treballadora dificulten el treball d'embastar acords entre interessos que se separen. Però un cop s'amplia el focus resulta que eficiència i equitat no estan necessàriament renyides quan es tracta de posar fi a la dualitat. No almenys en el llarg termini. Hi ha, per descomptat, costos en el curt, i aquí rau la paràlisi en què tants governs s'han vist atrapats en els últims temps, portant endavant reformes a remolc de la pressió del mercat. Però la socialdemocràcia s'ha enfrontat a reptes similars i molts diran que majors en el seu passat, i n'ha sortit no solament indemne, sinó també reforçada. Perquè aquesta és la pedra angular on rau, precisament, el seu poder: la capacitat de construir coalicions aparentment impossibles. ■

■ Bibliografia

- ALTAMIRANO, Melina, RUEDA, David i WIBBELS, Erik. «The Origins Of Dualism». A BERMENDI, Pablo, HÄUSERMANN, Slija, KITSCHOLT, Herbert i KRIESI, Hanspeter (eds.). *The politics of advanced capitalism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
- BENTOLILA, Samuel, DOLADO, Juan J. i JIMENO, Juan F. «Reforming an insider-outsider labor market: the Spanish experience». A *IZA Journal of European Labor Studies*, núm. 1(1), ps. 1-29, 2012.
- BENTOLILA, Samuel, DOLADO, Juan J., FRANZ, Wolfgang i PISSARIDES, Christopher. «Labour flexibility and wages: lessons from Spain». A *Economic policy*, ps. 55-99, 1994.
- EICHHORST, Werner i MARX, Paul. «Reforming German labour market institutions: A dual path to flexibility». A *Journal of European Social Policy*, núm. 21(1), 73-87, 2011.
- EMMENGGER, Patrick. «Barriers to entry: Insider/outsider politics and the political determinants of job security regulations». A *Journal of European Social Policy*, núm. 19(2), ps. 131-146, 2009.
- EMMENGGER, Patrick. *The Power to Dismiss: Trade Unions and the Regulation of Job Security in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- LINDVALL, Johannes i RUEDA, David. «The insider-outsider dilemma». A *British Journal of Political Science*, núm. 44(02), ps. 460-475, 2014.
- MARX, Paul. «Labour market risks and political preferences: The case of temporary employment». A *European Journal of Political Research*, núm. 53(1), ps. 136-159, 2014.
- PRZEWORSKI, Adam. *Capitalism and social democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 1985.
- RUEDA, David. «Insider-outsider politics in industrialized democracies: the challenge to social democratic parties». A *American Political Science Review*, núm. 99(01), ps. 61-74, 2005.
- RUEDA, David. *Social Democracy Inside Out: Partisanship and Labor Market Policy in Advanced Industrialized Democracies*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- SAINT PAUL, Gilles, BEAN, Charles R. i BERTOLA, Giuseppe. «Exploring the political economy of labour market institutions». A *Economic Policy*, ps. 265-315, 1996.

Casa Irla

Sant Feliu de Guíxols

Algavira, 65-69
Telèfon 972 11 74 39
casa@irla.cat
www.irla.cat

HORARI D'ESTIU

De dimarts a diumenge, de 18 a 21 h
Dissabte i diumenge, de 10 a 13 h
Dilluns tancat

HORARI D'HIVERN

Divendres i dissabte, de 17 a 20 h
Dissabte i diumenge, de 10 a 13 h

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

